

A photograph of an organ console. The background is filled with numerous silver organ pipes of varying heights, arranged in rows. A white marker lies horizontally across the middle of the pipes. Below the pipes is a wooden panel, and at the bottom, a portion of the organ's keyboard is visible. A small book is placed on the wooden panel in front of the keyboard.

Käylä Koillismaan urkuperinteessä

Sipi ja Veijo Kumpulan
tarina

Käylä Koillismaan urkuperinteessä

Sipi ja Veijo Kumpulan tarina

Kiitokset

Tekijät kiittävät Suomen Kulttuurirahaston Pohjois-Pohjanmaan rahastoa taloudellisesta tuesta Kumpuniemen urkujen entisöintihankkeelle.

Kiitokset Leila Kumpulalle, joka kaivoi valokuvat Kumpulan perheen kotikokoelmasta ja luovutti ne käyttöömme kirjan kuvitukseksi, ja kertoi samalla elävästi perheen historiasta. Kiitokset myös kanttori Raimo Heikkilälle, joka kertoi Veijo Kumpulan elämästä kollegan silmin.

Erityisesti kiitämme Kumpulan tilan nykyisiä asukkaita innoituksesta ja lukuisista ihmettelyn aiheista.

On hienoa, kun tietää mistä on kotoisin!

Käylä Koillismaan urkuperinteessä

Sipi ja Veijo Kumpulan tarina

Lasse Molin ja Pirkko Saarikivi
2021

© 2021 Lasse Molin ja Pirkko Saarikivi
Sipi Kumpulan nuotit omaisten luvalla
Heikki Klemetin nuotti Bells Publishing Oy:n
ja Fennica Gehrman Oy:n luvalla
Kustantaja: w.Readers
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-69876-0-6

Sisällys

Alkusanat.....	I
Kirkonpalvelijat ja lukkarit ennen kanttoreita	9
OSA I: Sipi Kumpulan (1887-1933) tarina	10
Sipin Lapsuus Kumpuniemessä.....	11
Oppivuodet räätälistä kanttoriksi	13
Helsinkiin opiskelemaan.....	14
Hyvinkään vaihe	20
Lähetyskirkon kanttori-urkurina	24
Laulaja vaikenee, elämä jatkuu	29
Sipi ja Betty Kumpulan lapset	32
Sipi Kumpulan esiintymisiä 1916-1932	34
Osa II: Veijo Kumpulan (1931-2010) tarina	36
Veijon lapsuus ja nuoruus Kumpuniemessä.....	37
Äidin ja isän yhteinen taival	40
Kanttori, talonmies, suntio ja haudankaivaja.....	47
Director cantus kotiseudun tulkkina	49
Veijon urut Kumpuniemessä.....	49
Veijo Kumpula taidemaalarina	51
OSA III: Sipi Kumpulan sävellykset.....	55
Lähdeluettelo	56
Lied Ohne Worte	57
Marche funèbre.....	60
Bön (eli Rukous)	63
Rukoile ja valvo yössä.....	65
Suomalainen koraalisävelmä variatsiooneilla uruille.....	66
Heikki Klemetti: Jo päivä ehtii ehtoollen.....	80

Kumpulan vanha tila. Kumpulan kotikokoelma.

Alkusanat

Sipi ja Veijo Kumpulan tarina johtaa kuulijansa Kuusamon Käylän kylään Kumpuniemen tilalle, Kallunkijärven rannalle. Paikan asukkailla täytyy olla perimässään poikkeuksellisen hyvät lahjat niin musikaalisuudessa kuin käden taidoissa, maustettuna aimo annoksella ahkeruutta ja sinnikkyyttä. Tähän johtopäätöksen tulee, kun näkee Kumpuniemen tuvassa Veijo Kumpulan (1931-2010) rakentamat upeat pilliurut, kuuntelee aikalaisten kertomuksia ja lukee sanomalehdestä hänen elämästään. On suorastaan hengästyttävää, mitä kaikkea hän teki ja sai aikaan elämässään. Vaatimattomaan tapaansa hän kuitenkin sanoi saamastaan director cantus -arvonimestä: "Ei siihen omat ansiot ole riittäneet, ihan armosta ovat antaneet". Lukija voi itse päätellä miten on.

Entä mikä sai Veijon esikuvan, setänsä Sipi Kumpulan (1887-1933) lähtemään tuolta syrjäiseltä tilalta ensin Ouluun, ja sieltä monen mutkan kautta Helsinkiin, saadakseen kanttorin koulutuksen ja perehtyäkseen säveltämisen saloihin? Sipin elämää kuvaa jatkuva halu oppia lisää siitä, missä koki olevansa omimmillaan. Käden taitojakin olisi ollut, sillä hän sai ensimmäisen koulutuksen räätälin ammattiin. Mutta me jälkipolvet olemme iloisia siitä, että ystävänsä huomasivat Sipin musikaaliset lahjat ja käänsivät päänsä muusikon uralle. Hän oli varhaisin Koillismaalta lähtenyt ja Helsingin konservatoriossa opiskellut kanttoriurkuri, joka myös esiintyi paljon laulajana ja sävelsi. Hankkeen kuluessa neljä hänen unohduksiin jäänyttä sävellystään löytyi Kansallisarkistosta ja Lähetyskuoron arkistosta, ja yksi täysin tuntematon nuottikäsikirjoitus Sibeliuksen Akatemian kirjastosta. Ne löytyvät tämän teoksen loppuosasta suvun soittajien ja kaikkien muidenkin muusikoiden iloksi.

Suomen Kulttuurirahaston Pohjois-Pohjanmaan rahaston myöntämällä apurahalla Veijo Kumpulan suurella taidolla ja pieteetillä rakentamat upeat urut Kumpuniemen tilalla saatiin vuonna 2020 korjattua ja entisöityä entiseen loistoonsa. Hankkeen viimeisessä osassa keuhällä 2022 Käylän rajaseutukirkossa on tarkoitus pitää muistokonsertti, jonka suunnitteluun ja toteutukseen osallistuvat monet Kuusamon seudulta kotoisin olevat kanttorit. Kiitos heille kaikille, kun ovat kärsivällisesti jaksaneet odottaa konsertin toteutumista monista peruuntumisista huolimatta.

Tämän teoksen ovat koonneet kaksi sukututkijaa, joiden sukujuuret johtavat silloiseen Alakitkan Kumpuniemeen. Sipi Kumpula oli Pirkko Saarikiven os. Kumpula isänisä. Sipin isosisko Brita Kaisa Kumpula (1881-1921) oli Lasse Molinin isänäiti.

Olemme hyvin iloisia siitä, että Käylän arvokas kulttuuriperintö saatiin apurahan turvin entisöityä tuleville sukupolville. Samoin toivomme, että tähän kirjaan talletetut tarinat Sipi ja Veijo Kumpulan elämäntyöstä, sekä Sipin sävellykset antavat innoitusta erityisesti syntymäseutunsa nykyisille asukkaille ja tuleville sukupolville.

Espoossa ja Helsingissä 15.11.2021

Lasse Molin

Pirkko Saarikivi

Kumpuniemi ja Venäinsaari keskikesällä 2021. Kuva Leila Kumpula.

Kirkonpalvelijat ja lukkarit ennen kanttoreita

Sanomalehti Kaleva julkaisi vuonna 1912 vanhan lukkarin työjärjestyksen vuodelta 1619, joten kerrottakoon se alkukevennyksenä ennen seuraavaa Sipi Kumpulan ja veljenpoikansa Veijo Kumpulan elämäntarinaa.

Lukkarin laki: Kuningas Kustaa toinen Adolf sääsi lain 1619 lukkareita varten

Pyk.1. Lukkari seuratkoon pappia pappiskokoukseen, jos sen laimiinlyö, maksakoon papille 3 äyriä sakkoa.

Pyk.2. Hän kantakoon myöskin piispan, prowastin ja kirkkoherran kirjeet lähimmälle lukkarille, jos sen laimiinlyö, maksakoon piispalle 3 äyriä sakkoa.

Pyk.3. Hänen pitää myöskin kaikkina aikoina soittaa kelloa pyhän aterian kunniaksi, joka aamu ja ilta läpätä kolmen äyriä sakon uhalla pitäjälle yksinään.

Pyk.4. Hänen pitää myöskin ilmoittaa papille sairaskutsut edellisenä iltana, jos hän saa kutsun tietää, ja hänen pitää seurata jokaista kutsua kalkin ja kirjan kanssa, jos sen laiminlyö, maksakoon 3 äyriä sakkoa lain mukaan.

Pyk.5. Lämmittäköön myöskin papin saunan ja kerran viikossa palvelkoon ja wastat walmiina pitäköön.

Pyk.6. Samoin teurastakoon hän papille, jos niin tarvitaan

Pyk.7. Jos lukkari ei voi aina laulaa vuoden kuluessa, tehköön sen edestä papille päitwätyötä

Pyk.8. Niin myöskin pitää lukkarin kylwää papin siemenet ja korjata hänen wiljansa ajallaan niin, että se tulee hywään säilöön, taikka ottaa toinen sijaansa; jos sen laimiinlyö, maksakoon 3 äyriä sakkoa ja korwatkoon kaiken wahingon.

Pyk.9. Lukkarin ja hänen waimonsa tulee kantaa kaljaa ja tynnyriolutta ja siitä pitää hänen saada wetokannunsa.

Pyk.10. Lukkarin waimon pitää myöskin tehdä papin taikinan ja leipoa leiwät, jos niin tarvitaan, ja saakoon siitä lämpiäiset.

Pyk.11. Kun lukkari tämän kaiken täyttää vuoden kuluessa, niin kuin määrätty on, silloin pitää papin antaa hänelle pari kenkiä sekä pari hywiä willasukkia.

OSA I: Sipi Kumpulan (1887-1933) tarina

Sipi Kumpula nuorena miehenä. Kuva W. Dufoa, Oulu.

Sipi ja Veijo Kumpulan tarina vie meidät Kuusamon Käylän kylään, Kallunkijärven rannalle. Sieltä Kumpulan tilalta ovat lähtöisin kaksi hyvin erilaisen elämänkaaren elänyttä musikaalista ja käsistään taitavaa miestä, joille urkumusiikki oli elämän keskeinen sisältö.

Vanhempi heistä, Sipi Kumpula (1887-1933) lähti pois kotitalalta ja päätyi monen mutkan kautta Helsingin Lähetyskirkkoon kanttori-urkuriksi. Sairaus katkaisi liian varhain lahjakkaan laulajan ja säveltäjän uran. Nuorempi veljenpoika Veijo Kumpula (1931-2010) jäi kotitalalleen ja sai elää pitkän elämän rakastamansa luonnon ja perheen keskellä.

Veijo Kumpulan aikaansaannosten lista on hengästyttävä. Director cantus -arvonimen saanut Käylän rajaseutukirkon kanttori, talonmies, suntio, ja haudankaivaja oli myös taitava soitinrakentaja ja taidemaalari sekä eläinten täyttjä. Hänen luomustensa kruununa ovat Kumpulan tilalla sijaitsevat ainutlaatuiset pilliurut, joiden entisöinti saatiin toteutettua vuonna 2020 Suomen Kulttuurirahaston Pohjois-Pohjanmaan rahaston tuella.

Kirjan ovat koonneet kaksi sukututkijaa Lasse Molin ja Pirkko Saarikivi, joiden sukujuuret johtavat Kumpulan tilalle. Kirja sisältää Sipi Kumpulan sävellysten säilyneet nuotit.

ISBN 978-952-69876-0-6

Kustantaja: w.Readers

Kannen kuva: Lasse Molin

